

УДК 330.366:622:669

Воронько-Невіднича Т.В.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
Полтавської державної аграрної академії

Василенко М.В.
студент
Полтавської державної аграрної академії

Лещин Д.І.
студент
Полтавської державної аграрної академії

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОГО РИНКОВОГО СЕРЕДОВИЩА

MANAGEMENT OF ENTERPRISE COMPETITIVENESS IN AN UNSTABLE MARKET ENVIRONMENT

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено особливості управління конкурентоспроможністю підприємств в умовах нестабільного ринкового середовища. Проаналізовано елементи системи управління конкурентоспроможністю підприємства. Розглянуто фактори конкурентоспроможності підприємства. Систематизовано визначення понять управління конкурентоспроможністю підприємства. Досліджено умови конкурентного середовища підприємства.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, управління конкурентоспроможністю, конкурентні переваги, підприємство.

АННОТАЦИЯ

В статье исследованы особенности управления конкурентоспособностью предприятий в условиях нестабильного рыночной среды. Проанализированы элементы системы управления конкурентоспособностью предприятия. Рассмотрены факторы конкурентоспособности предприятия. Систематизированы определения понятий управления конкурентоспособностью предприятия. Исследованы условия конкурентной среды предприятия.

Ключевые слова: конкуренция, конкурентоспособность, управление конкурентоспособностью, конкурентные преимущества, предприятие.

ANNOTATION

The features of enterprise competitiveness management in an unstable market environment are certain in the article. Elements of the enterprise competitiveness system analyzed. Elements of enterprise competitiveness are considered. Factors of enterprise competitiveness are considered. Definition of enterprise competitiveness concepts systematized. Conditions of enterprise competitive environment investigated.

Keywords: competitiveness, management, competition, competitive advantages, enterprise.

Постановка проблеми. На сучасному етапі національна економіка характеризується нестабільністю, зниженням якості та конкурентоспроможності продукції за умов посилення конкуренції з боку як вітчизняних, так й іноземних виробників. Водночас конкурентний потенціал економіки України є досить високим. Його формують такі чинники, як значні розміри родючих ґрунтів, наявність висококваліфікованих трудових ресурсів за порівняно низької вартості робочої сили, вигідне географічне положення і транспортна інфраструктура, науково-техніч-

ний потенціал. Тому у сільськогосподарських підприємств виникає необхідність застосування ефективного механізму управління власними сильними та слабкими сторонами для забезпечення конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Через велике значення рівня конкурентоспроможності підприємства для його активної діяльності і розвитку сьогодні велика кількість науковців присвячує свої дослідження питанням саме оцінки конкурентоспроможності. Так, розгляд цих питань здійснюється в наукових працях Л.В. Балабанової, І.З. Должанського, Л.О. Жилінської, П.О. Заремби, Н.П. Заровної, О.П. Єлець, К.В. Чичуліної, О.Є. Кузьміна, І.О. Піддубного, С.В. Легімонова, Т.М. Халімон, А.С. Кузнецова та багатьох інших вчених.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Виділення основних складових та сутності управління конкурентоспроможністю підприємства є одним зі шляхів покращення теоретичного та методологічного розуміння проблем та шляхів вирішення задач, пов'язаних з конкурентоспроможністю.

Мета статті полягає у визначенні засад забезпечення конкурентоспроможності підприємств та особливостей управління системою управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах нестабільного ринкового середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виклики прискореного процесу глобалізації та транснаціоналізації, непередбачений перебіг подій у світовій економіці, обтяжений пролонгованою світовою кризою та політичними гібридними катагенезами, які вимагають від бізнес-середовища значних зусиль щодо вагомих змін економічного, організаційного, технологічного, інноваційного та векторного напрямів розвитку, вимагають перегляду стратегічного управління конкурентними перевагами підприємства [11].

Щоб забезпечити лідируючу позицію підприємства на ринку, важливим стратегічним завдан-

ням є випередження конкурентів у розробці та освоєнні нових товарів, нової технології, нового дизайну, нового рівня витрат виробництва, нових цін, нововведень у системі розподілу і збуту. У сучасних умовах тільки наявність робочої сили, капіталу та сировини вже практично не забезпечує конкурентоспроможність підприємства, важливішими стають їх розподіл та скеровування у правильному напрямку задля досягнення найбільшого ефекту [18].

Конкурентоспроможність підприємства – це узагальнююче, синтетичне поняття, яке складається під впливом сукупності різних чинників, що впливають на всі сфери господарювання суб'єкта. До цих факторів належать фінансова стійкість, прибутковість підприємства, рівні автоматизації і механізації праці підприємства, доступ до ринку ресурсів та нових технологій, якість вироблених товарів, масштабність проведення та впровадження науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт тощо. Величезна різноманітність наукових підходів вносить певну неоднозначність і у визначення механізму управління конкурентоспроможністю суб'єкта господарювання.

Дослідження поняття «управління конкурентоспроможністю підприємства» (табл. 1) показало, що в сучасній економічній літературі перша група вчених це поняття розглядає з точки зору функцій управління, менеджменту, друга – з точки зору сукупності певних дій, важелів та способів впливу, третя – як безпосередньо процес управління [18].

Сучасна концепція управління конкурентоспроможністю підприємства ґрунтується на використанні базових положень науки управління, відповідно до яких основними елементами системи управління є мета, об'єкт і суб'єкт, методологія та принципи, процес та функції управління.

Системним підходом та практичною значимістю відрізняється методика формування механізмів управління конкурентоспроможністю підприємств. Класифікація факторів конкурентоспроможності підприємств побудована на системі показників конкурентоспроможності підприємства, що дає змогу перейти від якісної оцінки до кількісної визначеності за допомогою розроблених основних складових в механізмі системи управління конкурентоспроможністю [8].

В рамках запропонованої концепції фактори, що впливають на систему управління конкурентоспроможністю підприємства, систематизовані та згруповані за змістом:

- фактори операційної ефективності підприємства;
- фактори ринкової адаптивності підприємства;
- фактори інноваційної активності підприємства [19].

Функціонуючи на ринку, підприємство вступає у відносини із зовнішнім середовищем, яке характеризується динамічністю і невизна-

ченістю. Здатність підприємства пристосовуватись до мінливих умов зовнішнього середовища є основою для характеристики його ринкової адаптивності. Високий рівень ринкової адаптивності передбачає вміння швидко і гнучко реагувати на ринкові зміни та перебудовувати стратегію і тактику економічного управління підприємством [17].

Водночас конкурентне середовище, в якому знаходиться кожне підприємство, в сучасних умовах безперервно змінюється. Можливість вибору продукції (товарів, послуг), що цікавлять покупців, розширюється під впливом рекламної діяльності. Природно, що за такої ситуації необхідні гнучкість ведення збутової діяльності та індивідуальний підхід до обслуговування споживачів на ринку.

Однією з найважливіших складових формування системи управління конкурентоспроможністю підприємства є його операційна ефективність, оскільки, спираючись на раціональне використання наявних ресурсів, підприємство здатне швидко реагувати на зміну зовнішніх умов і впроваджувати інновації [6].

Безумовно, операційна ефективність є однією зі складових, які безпосередньо впливають на конкурентоспроможність підприємства, але кожний суб'єкт господарювання знаходиться в унікальній конкурентній ситуації, а у відповідній стадії свого життєвого циклу функціонує за певної ринкової структури.

Кінцевою метою управління конкурентоспроможністю є впровадження та оцінка перетворень. Дуже важливо, щоб підприємство було здатне до закріплення перетворень. У центрі уваги повинні знаходитися два напрями дій. По-перше, необхідно виявити і підсилити елементи, що сприяють створенню окремих можливостей та поширенню наявного досвіду. По-друге, потрібно виявляти та відстежувати показники перетворень, щоб упевнитися в тому, що відбуваються прогнозовані зміни. Результати такої оцінки дадуть змогу внести коригування, щоб забезпечити її відповідність бажаним результатам функціонування господарюючого суб'єкта.

Висновки. Отже, управління конкурентоспроможністю аграрного підприємства пропонується розглядати як складний процес побудови внутрішніх і врахування зовнішніх інститутів, спрямований на формування конкурентних переваг у сучасних нестабільних умовах на основі раціонального використання ресурсів, ефективного позиціонування власної продукції, забезпечення фінансової стійкості тощо.

Здатність господарюючих суб'єктів вести конкурентне суперництво з іншими виробниками в межах певного ринкового простору визначає основу категорії «конкурентоспроможність». Тому є закономірним, що конкурентний статус виробника впливає на розробку та вибір стратегічних управлінських рішень в галузі формування конкурентних переваг.

Таблиця 1

Визначення поняття «управління конкурентоспроможністю підприємства»

Автори	Визначення
<i>Як функція управління</i>	
М.М. Галелюк [5]	Конкретна функція менеджменту, що реалізується через здійснення загальних функцій з метою підтримання колективних сільськогосподарських підприємств та його товарів, що є складовими єдиної системи.
О.Є. Кузьмін [10]	Аспекти виконання загальних функцій управління, які визначають політику у сфері створення і реалізації конкурентоспроможних товарів, цілі і відповідальність у даній сфері діяльності, що реалізуються за допомогою таких засобів, як планування конкурентоспроможності, оперативне управління нею, її забезпечення та підвищення в рамках певної системи конкурентоспроможності.
І.О. Піддубний [14]	Напрямок менеджменту, спрямований на формування, розвиток і реалізацію конкурентних переваг і забезпечення життєдіяльності цього суб'єкта економічної діяльності.
З.Є. Шершньова, С.В. Оборська [20]	Це рівень компетенції підприємства відносно інших підприємств-конкурентів у нагромадженні та використанні виробничого потенціалу певної спрямованості, а також його окремих складових, а саме технології, ресурсів, менеджменту (особливо стратегічного поточного планування), навичок і знань персоналу тощо, що знаходить вираження в таких результативних показниках, як, наприклад, якість продукції, прибутковість, продуктивність.
Ю.В. Іванов [7]	По-перше, під конкурентоспроможністю розуміють ступінь відповідності конкретного товару в кожний даний момент часу вимогам вибраного ринку за технічними, економічними та іншими характеристиками. По-друге, це комплекс факторів, що відображають як техніко-економічні характеристики продукції, так і умови їхньої реалізації. По-третє, під конкурентоспроможністю товару розуміється комплекс споживчих і вартісних характеристик, у зв'язку з якими відбувається розподіл попиту між даним товаром та іншими товарами, що обертаються на ринку.
<i>Як сукупність певних дій, важелів та способів впливу</i>	
Л.В. Балабанова [1]	Сукупність управлінських дій, спрямованих на дослідження діяльності активних і потенційних конкурентів, їх сильних і слабких сторін, а також розробку конкурентних стратегій, що забезпечують формування та підтримку довгострокових конкурентних переваг.
Г.С. Бондаренко [2]	Систематичний, планомірний і цілеспрямований вплив на систему конкурентоспроможності з метою збереження її стійкості чи переведення з одного стану в інший за допомогою необхідних і достатніх способів і засобів впливу.
О.Є. Кузьмін [9]	Сукупність важелів і способів впливу на сфери створення й реалізації конкурентоспроможних товарів, цілі та відповідальність суб'єктів господарювання, що реалізуються за допомогою сукупності управлінських засобів.
Р.С. Мансуров [12]	Діяльність, спрямована на формування низки управлінських рішень, які, відповідно, повинні бути спрямовані на протистояння можливим зовнішнім впливам для досягнення лідерства згідно з поставленими стратегічними завданнями.
Н.О. Тарнавська [16]	Здатність у реальному масштабі часу та у перспективі формувати і використовувати систему знань, умінь і навичок спільного зі споживачем творення принадливого для нього продукту, випереджаючи за часом теперішніх і можливих конкурентів.
<i>Як процес управління</i>	
Н.А. Савельєва [15]	Управління процесом формування, підтримки конкурентних переваг та подолання конкурентних слабостей.
В.В. Винокуров [3]	Здатність підприємства вести успішну конкурентну боротьбу, протистояти їй; конкурентоспроможність визначають порівняльні конкурентні переваги суб'єкта господарювання стосовно інших.
В.О. Немцов, Л.І. Довгань [13]	Може бути визначено як комплексну порівняльну характеристику підприємства, яка відображає ступінь переваги сукупності оцінюючих показників його діяльності, що визначає успіх підприємства на визначеному ринку за визначений проміжок часу стосовно сукупності показників конкурентів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- Балабанова Л.В. Управление конкурентоспособностью предприятий на основе маркетинга: монография. Донецк: ДонГУЭТ им. М. Туган-Барановского, 2004. 147 с.
- Бондаренко Г.С. Управление конкурентоспособностью автотранспортного предприятия: автореф. дис. ... канд. эконом. наук: спец. 08.06.02 «Предприемничество, менеджмент та маркетинг». Харків, 2001. 19 с.
- Винокуров В.В. Организация стратегического управления на предприятии. Москва: Центр экономики и маркетинга, 1996. 160 с.
- Гайдук Л.О. Инновации как фактор обеспечения конкурентоспособности предприятий Украины. Научные работы НДФИ. 2014. № 1 (66). С. 22–27.
- Галелюк М.М. Система управления конкурентоспособностью предприятия. Вісник економічної науки України. 2008. № 2. С. 14–27.
- Жилінська Л.О. Розробка комплексу заходів щодо підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств. Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. 2014. № 1. С. 73–80.
- Іванов Ю.В. Конкурентоспособность в системе категорий рыночной экономики. Бизнес-Информ. 1994. № 11. С. 11–14.

8. Кузнєцова А.С., Федотова Т.А. Інноваційний розвиток як фактор конкурентоспроможності підприємств. Вісник Бердян. ун-ту менеджменту і бізнесу. 2012. № 2 (18). С. 96–99.
9. Кузьмін О.Є., Кнорринг В.И. Теория, практика и искусство управления. Москва: НОРМА, 2001. 528 с.
10. Кузьмін О.Є. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: навч. посібник. Львів: Компакт-ЛВ, 2005. 304 с.
11. Легімонова С.В. Концептуальні засади стратегічного управління конкурентними перевагами підприємств. Глобальні та національні проблеми економіки. URL: <http://global-national.in.ua/archive/18-2017/48.pdf>.
12. Мансуров Р.Е. Об экономической сущности понятий «конкурентоспособность предприятия» и «управление конкурентоспособностью предприятия». Маркетинг в России и за рубежом. 2006. № 2 (52). С. 91–94.
13. Немцов В.О., Довгань Л.І. Стратегічний менеджмент: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Експрес-Поліграф, 2002. 562 с.
14. Піддубний І.О. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства. Київ: ВД «ІНЖЕК», 2004. 264 с. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvumevcg_2016_10%282%29__28.
15. Савельева Н.А. Управление конкурентоспособностью фирмы: учебник. Ростов-на-Дону: Феникс, 2009. 382 с.
16. Тарнавська Н.В. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теорія, методологія, практика. Тернопіль: Економічна думка, 2008. 570 с.
17. Фют А.А. Проблеми оцінки рівня конкурентоспроможності промислових підприємств. Вісн. Хмельниц. нац. ун-ту. Сер.: Економіка. 2013. Т. 1. № 2. С. 7–11.
18. Халімон Т.М. Стратегії підвищення конкурентоспроможності підприємства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 10 (2). С. 117–120.
19. Черный С.А., Копотева А.В., Гуреев К.А. Анализ влияния экономического потенциала предприятия на его конкурентоспособность. Актуальні проблеми економіки. 2014. № 3. С. 238–247.
20. Шершньова З.Є., Оборська С.В. Стратегічне управління: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 1999. 384 с.